

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Hansel Oy:n kilpailutuksista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Petri Honkosen /kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 98/2020 vp:

Millaisiin toimiin ministeri aikoo ryhtyä, että Hansel Oy pilkkoo jatkossa kilpailutuksensa pienempiin osiin ja ottaa huomioon eduskunnan tahdon?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Hankintalain (2 §) mukaan hankintayksiköiden on pyrittävä järjestämään hankintatoimintansa siten, että hankintoja voidaan toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti, laadukkaasti ja suunnitelmallisesti olemassa olevat kilpailuolosuhteet hyväksi käyttäen ja ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat huomioon ottaen. Hankinnat on lisäksi pyrittävä järjestämään siten, että pienet ja keskisuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti muiden tarjoajien kanssa osallistumaan tarjouskilpailuihin.

Hansel Oy:stä

Hansel Oy on valtion ja Suomen Kuntaliitto ry:n yhdessä omistama yhtiö, jossa valtion omistusosuus on 65 %. Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain mukaisena yhteishankintayksikkönä Hansel Oy kokoaa yhteen julkishallinnon hankintatarpeita ja ostovolyy-meja, kilpailuttaa tuotteita ja palveluja sekä tekee hankinnoista puitesopimuksia. Hansel Oy toimii julkisen hankintatoimen kehittäjänä ja hankintojen digitaalisten palvelujen tarjoajana.

Valtio ja Suomen Kuntaliitto ry sopivat Hansel Oy:n osakkeita koskevasta kaupasta 24.5.2019 allekirjoitetulla sopimuksella, jonka mukaisesti 35 % Hansel Oy:n osakkeista siirtyi Suomen Kuntaliitto ry:lle. Osapuolet ovat sitoutuneet yhtiön osalta osakassopimukseen. Osapuolten yhtenä kaupan tarkoituksena on ollut yhtiön toiminnalla lisätä julkisen sektorin hankintatoimen tuottavuutta.

Hansel-lakiin tehdyn muutoksen (5.12.2018/1060) muutoksen myötä yhtiön asiakkaita voivat olla lisäksi kunnat, kuntayhtymät, evankelis-luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko sekä näiden seurakunnat ja Keva.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 98/2020 vp

Muutoksessa Hansel Oy:n asiakkaiksi lisättyjen organisaatioiden osalta Hansel Oy:n yhteishankintasopimusten ja muiden palvelujen käyttäminen on vapaaehtoista ja mainitut organisaatiot voivat järjestää hankintansa ja hankintatoimensa valitsemallaan tavalla.

Tarkoituksena on, että Hansel Oy edelleen toteuttaa yhteishankintojen kilpailutukset laajan asiakastarve- ja toimittajamarkkina-analyysin perusteella. Yhteishankinnat voidaan jakaa osiin kilpailuttamalla ne esimerkiksi tuote- tai palveluryhmäkohtaisesti, alueellisesti tai osaamisalueittain, jolloin erikokoiset yritykset voivat osallistua kilpailutuksiin.

Hansel Oy noudattaa toiminnassaan myös hankintalakia, jonka tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa. Laki velvoittaa myös järjestämään hankinnat siten, että pienet ja keskisuuret yritykset ja muut yhteisöt pääsevät tasapuolisesti muiden tarjoajien kanssa osallistumaan tarjouskilpailuihin. Hansel Oy:n osaaminen ja resurssit antavat paremmat edellytykset sille, että nämä tavoitteet voidaan ottaa paremmin huomioon hankinnoissa. Näiden näkökohtien lisäksi Hansel Oy pyrkii toiminnassaan huomioimaan myös muut julkisille hankinnoille asetetut tavoitteet. Tällaisia tavoitteita liittyy esimerkiksi hankintojen ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyyteen. Yhteishankintojen perusajatuksen mukaisesti niillä pyritään lisäksi yhteisten varojen käyttöön kustannustehokkaasti sekä keventämään hankintayksiköiden ja tarjoajien hallinnollista taakkaa.

Hansel Oy:n omistajaohjaus

Hansel Oy:n omistajat ovat laatineet yhdessä ja sitoutuneet osapuolten yhteiseen omistajastrategiaan. Osapuolten omistajastrategisten tavoitteiden mukaan Hansel Oy:n tavoitteena on hankintalain mukaisesti tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten tasapuoliset kilpailumahdollisuudet ja hankintamarkkinoiden toimivuus. Omistajat ovat lisäksi linjanneet yhteisessä strategiassaan, että omistusjärjestelyn jälkeen palveluja kehitetään osana Hansel Oy:n palveluvalikoimaa, huomioiden kunkin yhtiön nykyiselle asiakaskunnalleen tarjoamat palvelut ja palvelumuodot.

Hansel Oy:n strategian mukaan Hansel Oy toimii vastuullisten ja vaikuttavien hankintojen suunnannäyttäjänä, jossa yhtenä osa-alueena on markkinoiden toimivuus. Tämän osalta yhtiön strategisina linjauksina on, että yhtiön strategiset valinnat edistävät tervettä kilpailua ja että yhtiö varmistaa julkisten hankintojen läpinäkyvyyden ja että yritykset kokevat entistä houkuttelevamaksi osallistua julkisiin hankintoihin.

Vastuullisten ja vaikuttavien hankintojen suunnannäyttäjän mittareina yhtiö on asettanut pk-yritysten osuuden yhteishankinnoissa sekä saatujen tarjousten määrän (kpl/kilpailutus). Operatiivisena toimenpiteenä yhtiö luo ja ylläpitää sopimustoimittajatietoa, jossa yhtenä tekijänä on pk-yritysten osuus, sekä analysoi ja kehittää tietoa erityisesti kuntakenttään panostamalla. Yhtiö myös jatkuvasti kehittää systemaattista ja aikaisempaa aktiivisempaa keskusteluyhteistyötä elinkeinoelämän ja muiden sidosryhmien kanssa.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 98/2020 vp

Hansel Oy:n kuten muidenkin yhteishankintayksiköiden keskeisenä tavoitteena on taloudellisen ja tehokkaan toiminnan lisäksi varmistaa markkinoiden toimivuus. Toimimattomat tai keskittyneet markkinat ovat hankintayksikön näkökulmasta vakava riski. Hansel Oy:n asiakaskunnan laajentaminen kuntiin, kuntayhtymiin, seurakuntiin ja Kevaan ei ole muuttanut tätä lähtökohtaa. Yhteishankintayksikön koko ei määrittele kilpailuttamisen ehtoja tai käytäntöjä vaan hankinnat on edelleen mahdollista jakaa usealla tavalla esim. alueellisesti tai tuotekohtaisesti.

Omistajat ovat 2.3.2020 omistajien ja hallituksen puheenjohtajan tapaamisessa kiinnittäneet hallituksen huomiota erityisesti Hansel Oy:n puitejärjestelyjen valmistelun malliin ja niiden vaikutuksiin markkinoihin. Omistajat ovat lisäksi kiinnittäneet hallituksen huomiota siihen, että yhtiö hankkii tulevaisuudessa arviota ja tutkimusta yhtiön toiminnasta ja kilpailuttamien sopimusten vaikutuksista.

Hansel Oy:n sopimustoimittajista on tällä hetkellä pk-yrityksiä 47 % ja osuus on kasvanut 5 prosenttiyksikköä edellisvuodesta. Hansel Oy:n toteuttamat yhteishankintojen kilpailutukset tehdään laajan asiakastarve- ja toimittajamarkkina-analyysin perusteella.

Yhteishankinnat voidaan jakaa osiin kilpailuttamalla ne esimerkiksi alueellisesti, tuote- tai palveluryhmäkohtaisesti tai osaamisalueittain, jolloin erikokoiset yritykset voivat osallistua kilpailutuksiin. Useimmiten yhteishankinnat jaetaan osiin tuote- tai palveluryhmäkohtaisesti (39 %).

Jaettujen yhteishankintasopimusten osuus Hansel Oy:n yhteishankinnoista on kasvanut aikaisemmasta: vuonna 2019 niiden osuus oli 71 % (64 % vuonna 2018). Alueellisesti jaettujen puitejärjestelyjen osuus oli 10 % (14 % vuonna 2018). Jakamattomien yhteishankintasopimusten osuus laski uusien kilpailutusten myötä 29 %:iin vuonna 2019 (36 % vuonna 2018).

Kirjallisessa kysymyksessä on viitattu ”Elintarvikkeet ja non-food-tuotteet 2020 - 2024 -puitejärjestelyyn”

Hansel Oy:n mukaan tällä hetkellä voimassa olevaan elintarvikkeet ja non-food-tuotteet 2020 - 2024 -puitejärjestelyyn on liittynyt 145 asiakasta. Toimintatapa on katsottu tarkoituksenmukaiseksi yhdessä puitejärjestelyyn osallistuvien kanssa. Esimerkiksi kunnilla on kuitenkin edelleen mahdollisuus tehdä hankinnat suoraan itse.

Hansel Oy:n mukaan valitulle toimintamallille on lukuisia julkisille hankinnoille asetettuihin tavoitteisiin liittyviä syitä. Se mahdollistaa kuljetusten keskittämisen, mikä vähentää esimerkiksi hiilidioksidipäästöjä. Yhden toimittajan käyttö vähentää huomattavasti hankkijoiden resursseja ja parantaa luotettavuutta, kun esimerkiksi laskutus ja tilaukset hoituvat keskitetysti. Näin voidaan myös parantaa toimitusvarmuutta, joka on ensiarvoista esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvelujen kannalta. Tukkujen käyttö ei myöskään estä pk-yritysten osallistumista palvelujen ja tuotteiden tarjoamiseen julkiselle sektorille niiden alihankkijana.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 98/2020 vp

Hankinta-Suomi-ohjelma

Hallitus aikoo edistää pk-yritysten mahdollisuuksia päästä mukaan julkisiin hankintoihin omistajaohjauksen ohella ”Vaikuttavat julkiset hankinnat -toimenpideohjelman (”Hankinta-Suomi”) puitteissa”. Toimenpideohjelman tavoitteisiin kuuluu toimivan markkinarakenteen edistäminen yhteistyössä hankintayksiköiden ja tarjoajapuolen kanssa. Suomessa suurin osa yrityksistä on pk-yrityksiä ja on selvää, että laadultaan ja hinnaltaan parhaan mahdollisen tuloksen saavuttamiseksi on keskeistä saada myös nämä yritykset mukaan tarjoajiksi julkisissa hankinnoissa taroituksenmukaisella tavalla.

Hallitus haluaa edistää pk-yritysten edellytyksiä kasvuun, työllistämiseen ja innovaatioihin ja julkiset hankinnat tuovat tältä osin paljon mahdollisuuksia. Tällä hetkellä Suomen Yrittäjien hankintaneuvoja -verkostoa rahoitetaan julkisin varoin ja heille on annettu tehtäväksi saada pk-yritykset aktivoitua jättämään tarjouksia julkisiin hankintoihin sekä kehittää hankintayksiköiden ja tarjoajien välistä vuoropuhelua. Lisäksi valtionavustuksella hoidettavaan tehtävään kuuluu edistää sitä, että hankintayksiköt osaavat pyytää tarjouksia siten, että pk-yritykset voivat jättää tarjouksia.

Hankinta-Suomi yhteistyössä on mukana laajasti julkisten hankintojen eri toimijoita. Yhteistyön puitteissa käydään keskusteluja tarjoaja yritysten ja järjestöjen edustajien kanssa ja näin myyjän näkökulmat huomioidaan yhteistyössä tehtävässä strategiatyössä. Tavoitteena on julkaista Suomen ensimmäinen yhteinen julkisten hankintojen strategia alkusyksystä 2020. Strategialuonnoksen yhtenä tahtotilana on, että Suomessa tehdään toimivia ja laadukkaita hankintoja osallistavasti sekä markkinoiden elinvoimaisuutta edistäen. Tavoitteena on, että hankintayksiköillä on edellytykset markkinoiden hyödyntämiseen ja julkiset hankinnat ovat houkuttelevia erilaisille tarjoajille. Strategian toimeenpanovaiheessa tullaan yhdessä tarjoajien edustajien kanssa suunnittelemaan millä konkreettisilla keinoilla nämä tavoitteet saavutetaan.

Helsingissä 17.3.2020

Kuntaministeri Sirpa Paatero